

Економічні науки

УДК 336.72

Бєлова Інна Валеріївна

доктор економічних наук, доцент, професор кафедри
фінансів, банківської справи та страхування
Сумський державний університет

Білецька Інна Сергіївна

студент
Сумський державний університет

Бєлова Інна Валерьевна

доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры финансов,
банковского дела и страхования
Сумский государственный университет

Билецкая Инна Сергеевна

студент
Сумский государственный университет

Bielova Inna

doctor of economics, professor
Sumy State University

Biletska Inna

student
Sumy State University

**ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИМОГ ЩОДО ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО
РИЗИКУ У БАНКАХ УКРАЇНИ**

**ВНЕДРЕНИЕ НОВЫХ ТРЕБОВАНИЙ ДЛЯ ОЦЕНКИ КРЕДИТНОГО
РИСКА В БАНКАХ УКРАИНЫ**

**IMPLEMENTATION OF NEW REQUIREMENTS FOR CREDIT RISK
ASSESSMENT IN UKRAINIAN BANKS**

***Анотація:** Досліджено актуальні питання та проблеми оцінки
кредитних ризиків та їх розкриття банками України.*

Ключові слова: кредитний ризик, непрацюючі кредити, МСФЗ,
аналіз та облік кредитів.

***Аннотация:** Исследованы актуальные вопросы и проблемы оценки
кредитных рисков и раскрытия информации о них банками Украины.*

Ключевые слова: кредитный риск, неработающие кредиты, МСФО,
анализ и учет кредитов.

Summary: *The theoretical aspects of actual problems in credit risks assessment and its disclosure by Ukrainian banks were investigated.*

Key words: credit risk, non-performing loans, IFRS, credit analysis and accounting.

Ефективне управління ризиками є одним із визначальних факторів кредитної діяльності банку. В світовій практиці при впровадженні системи управління кредитним ризиком банки, насамперед, спираються на власні напрацювання та досвід, а не керуються єдиною загальнопоширеною методикою. Навіть Базельські рекомендації не містять такого єдиного універсального шаблону дій, бо його і не може бути внаслідок різної специфіки країн, кола позичальників, особливостей застави та ін.

Базель II пропонує використання базового IRB- підходу (де банки на власній практиці можуть будувати моделі для оцінки ймовірності дефолту позичальника) та просунутого (Advanced) підходу (який передбачає використання власних моделей для оцінки основних параметрів кредитного ризику, але при цьому регулятор повинен бути поінформований про їх сутність). Останнє призводить до мотивації банків до постійного глибокого вивчення власних позичальників, до перманентного процесу вдосконалення управління ризиками.

В Україні ж, незважаючи на те, що в текстах основних нормативних актів НБУ з питань оцінки ризиків та обліку вказано, що вони складені відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), наразі існує невідповідність положень таких документів текстам стандартів (починаючи з визначення самого поняття «ризик»). Так, відповідно до МСФЗ 7, ризик розглядається як ймовірність невиконання боржником власного зобов'язання перед банком [2]. Натомість відповідно до Положення регулятора [1] під кредитним ризиком розуміють певну величину втрат/збитків банку за активною операцією внаслідок дефолту позичальника, а сам дефолт визначається за ознаками, перелік яких наведено в документі НБУ. Крім того, Положення [1] має обов'язковий

характер, тобто для банків з 03.01.2017 жорстко регламентується процес оцінки кредитного ризику. Положення [1] НБУ встановлює не тільки показники ймовірності дефолту боржника, а й навіть коефіцієнт, що відображає рівень повернення боргу за активом за рахунок реалізації забезпечення та інших надходжень. Це, в свою чергу, зменшує можливості банківської установи показати адекватну оцінку власного кредитного портфеля, а також створює певні додаткові складнощі, наприклад, для банків іноземних материнських груп, де вже багато років як склалася власна інша практика оцінки ризику.

Є також і певні невідповідності у застосуванні облікових підходів при розкритті банками інформації про кредитні ризики. Так, у світовій практиці є усталеним використання показника NPL (непрацюючі кредити). Це (за визначенням МВФ) сума строкової та простроченої заборгованості за кредитом, де виплата процентів та основного боргу прострочені більше ніж на 90 днів або є інші підстави для сумнівів у тому, що виплати будуть здійснені у повному обсязі.

Але у звітах українських банків міститься такий «феномен»: кредити можуть прострочені не тільки на термін більше 90 днів, а навіть більше року (!), і при цьому банк не буде вважати їх такими, що містять ознаки зменшення корисності. Навіть найбільші банки, де системи управління ризиками та облікові політики є більш складними та прогресивними, мають такі «особливості» у своїх річних фінансових звітах.

Так, у звітах за 2015 рік АТ «УкрСиббанк» відображає кредити з прострочкою навіть більше 180 днів як незнецінені. АТ «ОТП Банк» у звітах раніше 2015р. відображав кредити з значною прострочкою (в т.ч. більше 1 року) як незнецінені, а з 2015р. – незнеціненими могли бути кредити тільки при прострочці до 90 днів. АТ «Укрексімбанк» має кредити, що є незнеціненими, але при цьому з рейтингом D (дефолтним).

АТ «Райффайзен Банк Аваль» має у своєму портфелі досить значну суму кредитів, корисність яких не зменшилася навіть при прострочці більше 90 днів.

ПАТ «УКРСОЦБАНК» має інший підхід до розкриття кредитної якості: окремо кредити розглядаються за критерієм зменшення корисності або без нього, і окремо – за строками прострочення.

Більш поміркованою є позиція АТ «Ощадбанку», який визначає критерієм знецінення прострочку більше 90 днів. Аналогічним є підхід «ПриватБанку».

Якщо у найбільших банків практика розкриття інформації є неоднозначною, то у невеликих вітчизняних банків недоліків ще більше: часто у тексті фінансових звітів чітко написано, що критерієм знецінення є насамперед прострочений статус, а при цьому відображаються прострочені на рік, але не знецінені кредити.

Зрозуміло, що всі ці звіти банків є ще й підтвердженими зовнішніми аудиторами. Також зрозумілим є і те, що «спрошене» сприйняття кредитної якості викривлює реальний стан речей. Так, маленькі банки, які відображають прострочені на 180 і навіть на 365 днів кредити як незнецінені, часто мають найменший процент сформованих резервів (банк «ВОСТОК», «Грант», «АКОРДБАНК», «Місто Банк» та ще багато інших), навіть менше 5-10% кредитного портфеля проти 40% і більше у основної маси інших банків. Тобто зазначену особливість можна сприймати як специфіку корпоративної культури банку, його культури розкриття фінансової інформації.

Вивчення частки кредитів з прострочкою більше 90 днів має ще одне значення для банку. Так, наприклад, як один із варіантів оцінки ризику - метод DER (Default Equivalent Risk -еквівалентний рівень дефолту) [3]. Суть його полягає у визначенні рівня ризику для окремих категорій позичальників на основі суми боргу та кількості днів прострочення. При

цьому різні групи кредитів за терміном прострочки мають різну ймовірність дефолту. Вважається, що при простроченні 8 днів-1 міс. – це 20%; 1 міс.-3 міс. – 50%; 3 міс.-півроку – 80%; більше – 100%. Тому зважування на зазначену ймовірність дає можливість оцінки якості портфеля, в тому числі окремо сформованого відділенням банку чи певним кредитним працівником. Тому даний метод можна використовувати в двох напрямках: при визначенні впливу якості кредитного портфелю окремих відділень банку на ціноутворення на кредитні продукти або ж як мотивацію для окремих відділень установи при видачі кредитів.

На даний момент в банках України триває процес розробки внутрішніх положень відповідно до вимог [1] та в тестовому режимі вже звітують про сформовані резерви під кредитні ризики за новим підходом.

Але, на нашу думку, встановлення жорстких вимог до оцінки банками кредитного ризику (відповідно [1]) зменшує можливість ефективно здійснювати оцінку ризику власного кредитного портфелю, що в свою чергу впливає на обсяг та якість активних операцій банків.

Література:

1. Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями», затв. Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 № 351 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=33378802>.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 (МСФЗ 7) «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_007.
3. Portfolio At Risk and Default Equivalent Risk [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://myc4-public.s3.amazonaws.com/Images/Admin/AboutMyC4/Glossary/PAR_and_Default_Equivalent_Risk.pdf.